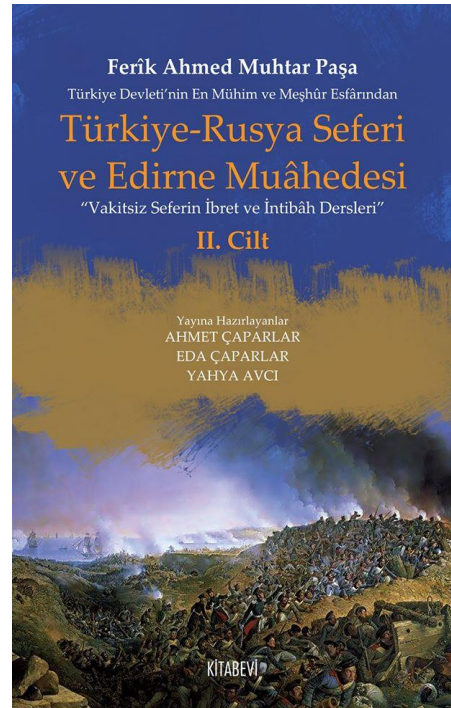
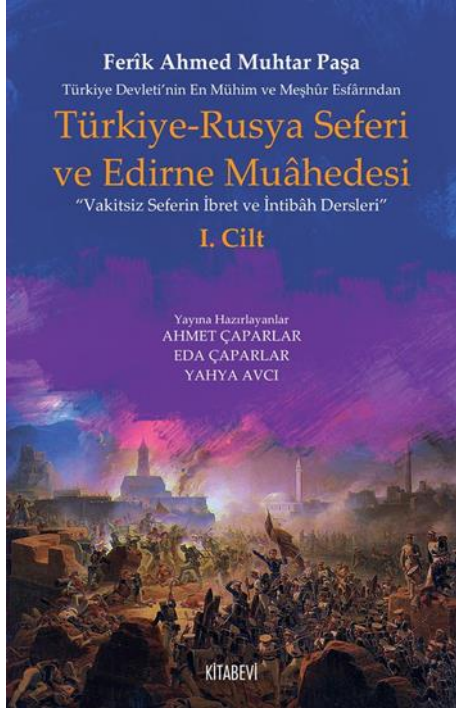

Kitap İncelemesi/ Book Review

“Ferîk Ahmed Muhtar Paşa, *Türkiye Devleti’nin En Mühim ve Meşhûr Esfârından Türkiye-Rusya Seferi ve Edirne Muâhedesi -Vakitsiz Seferin İbret ve İntibâh Dersleri-*, (Yay. Haz. Ahmet Çaparlar-Eda Çaparlar-Yahya Avcı), Kitabevi Yayınları, İstanbul 2019, ISBN: 978-605-7819-16-1 (Takım), Cilt 1=XXXIV+419 s; Cilt 2=XVIII+330 s.”

Mustafa ÇABUK*

*Makale Bilgisi/Article Info: Geliş/Received: 23/12/2019 Düzeltme/Revised: 25/12/2019
Kabul/Accepted: 26/12/2019*

* Dr. Öğr. Üyesi; Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, cabukm@yahoo.com

General Ahmed Muhtar Pasha, *Türkiye Devleti'nin En Mühim ve Meşhûr Esfârından Türkiye-Rusya Seferi ve Edirne Muâhede-i Vakitsiz Seferin İbret ve İntibâh Dersleri-*, (Production Editors: Ahmet Çaparlar-Eda Çaparlar-Yahya Avcı), Kitabevi Publications, İstanbul 2019, ISBN: 978-605-7819-16-1 (Team), Volume 1=XXXIV+419 p; Volume 2=XVIII+330 p.

EXTENDED SUMMARY

In the 19th century, there had been a period in the Ottoman Empire where significant changes occurred in the historiography as well as administrative, political and military fields. One of the breaking points in Ottoman historiography was the fact that intellectuals who were sent to Europe for education in the process of westernization and reforms learned foreign languages and could read different books written in foreign languages in the field of history. Compared to the previous ones, the intellectuals who learned different languages also used foreign state records without being dependent on the Ottoman records. In this way, the dynasty-centered Ottoman histories, along with monographic features of the voyage, victory, biography and social history has led to the emergence of synthesis research.

These works, which are prepared by comparing different records and documents, are still up to date as they are considered as an important criterion in modern historiography. It also needs to be transferred to contemporary educational alphabets to make it available to the public or the researchers from different disciplines. Besides, many years have passed since the publication date of the book and these publications are not available in the market or a few copies remain in the libraries. These factors make it compulsory to translate these important works into the Latin alphabet.

This work, which was prepared by Ahmet Çaparlar, Eda Çaparlar, and Yahya Avcı by being transferred to the Latin Alphabet, this work was written by Ferik Ahmed Muhtar Pasha (1861-1926), who worked as a teacher in Pangaltı Mekteb-i Harbiyye for many years. He has also worked at many governmental levels and founded the Müze-i Askerî (Military Museum) and served as its director. Although the writing process was not fully specified, it was completed in 1926 but published in 1928 after his death. The full print of the first edition of the work; *Türkiye Devleti'nin En Mühim ve Meşhûr Esfârından 1244-45 (1828-29) Türkiye-Rusya Seferi ve Edirne Muâhede-i Vakitsiz Seferin İbret ve İntibâh Dersleri-* consists of two volumes.

The translated work has been published in two volumes, faithful to the first edition. The work is written following “*Çeviriyazı Metinlerde Uyulacak Esaslar*” with the guidelines of the Turkish Historical Society for post-Tanzimat texts. Also published in October 2019 by Kitabevi Yayınları, which has a respectable place with its works published in social and human sciences. As the preface of the editors stated in the transcript, the language and expression of the author have been loyal and no intervention has been made. Necessary punctuation marks have added only in places that will cause narration disorder. Also, printing errors, typographical errors and various corrections in the original text have indicated by markings made in the text or explanations in the footnote.

The contents of the work have been re-created by the editors for completeness and a detailed index has been added at the end of each volume to facilitate the reading of the text. As it is known, generally there is no index section in Ottoman Turkish books and this situation often makes it difficult to reach the desired information. In this sense, the inclusion of the sequence facilitates access to relevant sections for researchers. Besides, work is often cited in the original text of the book “*1244-1245 Türkiye-Rusya Seferi ve Edirne Muâhede-i Atlı Eserin Birinci ve İkinci Cildine Ait Krokilerin Listesi*” which was published by the Büyük Erkân-ı Harbiyye Reisliği in Ankara in 1930. The above-mentioned work is placed at the end of Volume 2 in this work which is prepared for publication and it is given with the addition of CD in order to maintain the resolution of maps and sketches.

Although this work was prepared in the first quarter of the 20th century, it is not easily understood in terms of language and expression. The fact that Arabic and Persian compositions are used in the text makes it necessary for the researchers who want to benefit from this work to read with the help of a dictionary. Of course, this situation is also remarkable in terms of showing the knowledge, cultural accumulation and intellectual level of an officer in the Ottoman military staff to different languages. Because, when we look at the languages of the sources used in the work, it is extremely important for our modern military historiography to use the resources of other contemporary states where not only Turkish sources are adhered to.

The author frequently refers to the importance of the science of history and draws attention to the importance of military organization and military history consciousness in the formation of states and the continuation of their existence. He also mentions the importance of history and states that military institutions can only be realized with the art of war. In this context, which has an important place in the world military history and

famous, Gustav Adolf, Prince Eugene de Savoie, Prince Aiken, Sultan Mehmed, Napoléon Bonaparte, Marshal Moltke, Marshal Goltz, Marshal Oyama, Marshal Hindenburg, General Ludendorff, French Marshal Joffre, Marshal Foch, and British Marshal Allenby emphasizes the importance of their representatives and strategies. As a result, this book, which consists of two volumes and deals with the important breaking points of the Ottoman Empire in the 19th century, is still used as the main reference book by many researchers today. For this reason, this work, which was converted into the Latin alphabet and re-published, is presented to the service of researchers and meets an important need.

19. Yüzyıl, Osmanlı Devleti'nde idârî, siyasi ve askerî alanlarda olduğu gibi tarih yazımında da önemli değişimlerin meydana geldiği bir zaman süreci olmuştur. Batılılaşma ve reformlar sürecinde, eğitim amacıyla Avrupa'ya gönderilen aydınların yabancı dil öğrenmesi, tarih alanında yazılmış farklı dilleri okuyabilmeleri Osmanlı tarih yazıcılığında da önemli gelişmelere neden olmuştur. Farklı diller öğrenen aydın zümrenin eskiye nazaran, sadece Osmanlı kayıtlarına bağlı kalmadan yabancı devlet kayıtlarını da kullanması, mukayese ve tahlil yapma imkanına kavuşmaları, nitelikli sefer, zafer, biyografi ve sosyal tarih içerikli sentez araştırmaların ortaya çıkmasını sağlamıştır¹.

Farklı kayıt ve belgelerin karşılaştırması yapılarak hazırlanan bu tür eserler, modern tarih yazımında da riayet edilmesi gereken önemli bir ölçüt olarak değerlendirildiği için tarih dışındaki farklı disiplinlerden araştırmacıların veya umumun hizmetine sunulması bakımından çağdaş eğitim alfabelerine aktarılması gerekmektedir. Ayrıca mevzubahis eserlerin yayım tarihi üzerinden uzun yıllar geçmesi; bu yayınların piyasada bulunmayışı veya muhtelif kütüphanelerde sadece birkaç nüsha olarak kalmalarına yol açmaktadır. Söz konusu etkenler ise önemini koruyan bu eserlerin Latin Alfabeti'ne çevrilmesini zorunlu kılmaktadır.

Ahmet Çaparlar, Eda Çaparlar ve Yahya Avcı tarafından Latin Alfabeti'ne aktarılmak suretiyle yayına hazırlanan eser, Pangaltı Mekteb-i Harbiyye'de uzun yıllar muallimlik yapan ve birçok devlet kademesinde görev aldıktan sonra Müze-i Askerî (Askeri Müze)'yi kurarak, söz konusu müzede müdürlük görevinde bulunan Ferik Ahmed Muhtar Paşa (1861-1926)² tarafından kaleme alınmıştır. Yazım süreci tam olarak belirtilmemiş olmakla beraber, 1926 yılında tamamlanan ve vefatından sonra 1928 yılında yayımlanan eserin ilk baskısının tam künyesi; *Türkiye Devleti'nin En Mühim ve Meşhûr Esfârından 1244-45 (1828-29) Türkiye-Rusya Seferi ve Edirne Muâhedesi -Vakitsiz Seferin İbret ve İntibâh Dersleri-* adını taşımakta ve iki ciltten oluşmaktadır. Yazar eserini *Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya ithaf etmiştir*. Birinci

¹ Abdülkadir Özcan, "Osmanlı Tarihçiliğine ve Tarih Kaynaklarına Genel Bir Bakış", *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 1 (2013), s. 283-284.

² Müellifin hayatı ve yayına hazırlanan diğer eserleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. [Yazar Yok], "Ahmed Muhtar Bey Efendi", *Malûmât*, No. 61 (12 B 1314/ 17 Aralık 1896), ss. 265; Reşat Ekrem Koçu, "Ahmed Muhtar Paşa", *İstanbul Ansiklopedisi*, Tan Matbaası, C.1, İstanbul 1958, ss. 397-398; Tülin Çoruhlu, "Ahmed Muhtar Paşa, Ferik", *TDVİA (Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi)*, C. 2, İstanbul 1989, ss. 106-108; Eda Çaparlar, Ferik Ahmed Muhtar Paşa'nın Malûmât Dergisi'ndeki Yazılarının Harp Tarihi Açısından Değerlendirilmesi, (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hatay 2019; Sacit Uğuz-Eda Çaparlar, "Ferik Ahmed Muhtar Paşa'nın Malûmât Dergisi'nde Yayımlanan Harp Tarihi ve Savunma Sanayiine Dair Yazıları", *KAUSBED (Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi-Prof. Dr. Fuat Sezgin Anısına-)*, 2019 Ek Sayı, ss. 337-359; Ferik Ahmed Muhtar Paşa, *Muhârebât-ı Meşhûre-i Osmanîyye Albümü (Meşhûr Osmanlı Muhârebeleri Albümü)*, (Bugünkü dile çeviren: Ög. Alb. Kemal Yılmaz), Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 1971; a.mlf., *Feth-i Celil-i Kostantuniyye*, Bedir Yayınları, İstanbul 1994; a.mlf., *Sen Gotar'da Osmanlı Ordusu*, (Yay. Haz. Raif Karadağ), Emre Yayınları, İstanbul 2005; a.mlf., *İstanbul'un Fethi 1453*, (Yay. Haz. Yakamoz Yayınları), İstanbul 2012; a.mlf., *Kırım Harbi'nde Silistre Müdafası 1853-54 Tuna Seferi*, (Yay. Haz. Gültekin Yıldız-Fatih Tetik), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014; a.mlf., *Bahriyede Zafer Rehberi (Rehber-i Muzafferiyat-ı Bahriyye)*, (Yay. Haz. Ali Fuat Örenç), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018.

cildin iç kapağında eserin vücuda geliş süreci ve amacıyla ilgili olarak şu ifadeler yer almaktadır:

“*Mekteb-i Harbiyye’de Erkân-ı Harbiyye sınıflarına -Türkiye muhârebât-ı meşhûresi tedkîkât ve münâkaşâtı dersleri sırasında- tadrîs kılınıktan sonra âhîren yeniden ta’dîl ve ıslâh ve umûmun istifâdesi nokta-i nazarından dahî tevsî ve ikmâl kılınmış bulunmakla bi’l-cümle zâbitânımızın ve bilhassa Erkân-ı Harbiyye Mekteb-i zâbit şâkirdânıyla sâir mekâtib-i askeriyemiz şâkirdânı ve umûm Türk şübbân ve kâri’înin inzâr-ı tedkîk ve mütâlaalarına arz ve vaz’ kılınmıştır*”

Eserin hazırlanış sürecini ve içeriğini olgunlaştıran verilerin Harbiye Mektebi’nde verilen dersler ile dersler sırasında yapılan münazaralardan oluştuğu anlaşılmaktadır.

Çeviriyazı edilmiş eser, ilk baskıya sadık kalınacak şekilde yine iki cilt olarak yayımlanmıştır. Eserin 1. Cildi, genel olarak 1828 Seferi’ne ayrılmıştır. Öncelikle; *Eserin Me’hazları, Mukaddime-i Kitâb* ve sefer öncesi Osmanlı Devleti’nin genel durumunu değerlendiren *Ma’lûmât-ı Umûmiyye* bölümleriyle metne giriş yapılmıştır. Eserin Me’hazları başlığı altında Moltke’nin *Campagnes des Russes Dans La Turquie d’Europe en 1828 et 1829 Traduit de l’allemand*; Felix Fonton’un *La Russie dans l’Asie Mineure ou Campagnes du Maréchal Paskévitch en 1828 et 1829*; Major V. Sternegg’sin *Schlachten Atlas des XIX Jahrhunderts: Der Russisch-Türkische Krieg 1828-29 in Europa und Assien* gibi askerî tarih için otorite olarak kabul edilen eserlerin önemi ve muhtevaları hakkında bilgiler verilmektedir. Yabancı askerî tarihlerin yanında Osmanlı saray teşkilatı hakkında önemli veriler sunan *Tarih-i Atâ*; *Enderûn Târihi* gibi kaynakların yanı sıra II. Mahmud döneminin hadiselerini kaleme alan *Gülşen-i Maârif*; *Tarih-i Cevdet*; *Üss-i Zafer* ve *Tarih-i Lûtfî* gibi Osmanlı vakayinamelerinin bu eserin oluşmasındaki temel kaynaklar olduğu zikir edilmektedir. (C. I, s. XXII-XXV).

Mukaddime-i Kitâb’da tarih ilminin önemine değinen yazar, devletlerin oluşmasında ve varlıklarını devam ettirme sürecinde askerî teşkilatın ve askerî tarih şuurunun önemine dikkat çekmektedir. Tarihin önemine de değinerek, askerî müesseselerin ancak ve ancak savaş sanatıyla gerçekleştirilebileceğini “*Tarih mâziden istikbâle mes’ûd geçmek için hâl’de esbâb hazırlanan vâsıta’dır. Esfâr ve muhârebât, muvaffakiyetli bir sûrette fenn-i harb yanî sevkü’l-ceyş ve ta’biyetü’l-ceyş ile yapılır*” cümleleriyle ifade etmektedir. Bu bağlamda dünya askerî tarihinde önemli bir yere sahip ve ün salmış olan Gustav Adolf, Prens Eugène de Savoie, Prens Aiken, Fatih Sultan Mehmed, Napoléon Bonaparte, Mareşal Moltke, Mareşal Goltz, Mareşal Oyama, Mareşal Hindenburg, General Lodendorf, Fransız Mareşali Joffre, Mareşal Foch ve İngiliz Mareşali Allenby gibi harp sanatının önde gelen temsilcilerinin ve onlara ait stratejilerin önemini vurgulamaktadır (C. I, s. XXVII).

Yazar, 19. ve 20. yüzyılda dünyanın önde gelen askerî güçlerinden Almanya’yı örnek vererek, söz konusu devletin harp okullarındaki askerî eğitime ve derslerin içeriğine işaret etmektedir. Askerî okullarda verilen harp tarihi derslerinin ve harita merkezli öğretimin önemini ifade eden Muhtar Paşa, “*her millet tarih-i harb ve bi’l-hassa kendi tarih-i harb-i millisini tetebbu etmek, iyi bilmek mecburiyetindedir*” diyerek millî tarih şuurunun gerekliliğine değinmektedir (C. I, s. XXVII). Bu çerçevede 1828-1829 Osmanlı-Rus Harbi’ne işaret eden yazar, harbin Osmanlı Devleti açısından doğurmuş olduğu felaketleri sıralamaktadır. Harbe hazırlıksız girildiğini ve büyük bir hezimet ile sonuçlandığını belirterek, buna rağmen ders çıkarılmadığı gibi sonrasında da büyük felaketler ile karşılaşıldığını yazmaktadır. Yazar, tarihi hadiselerden gerekli dersler çıkarılmadığı takdirde aynı yenilgilerin ve başarısızlıkların birbirini takip edeceğini vurgulamaktadır. Diğer milletlerin askerî tarihlerinde de benzer hadiselerin yaşandığını belirten yazar, 1828-1829 Osmanlı-Rus Harbi ve diğer ulusların benzer hadiseleri arasında şu kıyaslamayı yapmaktadır:

“Bu kitâb da mevzû-i bahs 1244-45 Seferi de Türkler için bir débâclédir; müdhîş bir hezîmet, felâketâver bir bozgundur. 1806'da Yena Prusyalılar için, 1777'de Rossbach 1870-71'de Sedan, Metz Fransızlar için ise 1828-29'da Külefce, Kayınlı Türkler için odur; Fakat Yena'dan ve emsâline ders-i ibret alan Prusyalılar 1870-71 Seferi'nden koca bir Alman İmparatorluğu çıkardılar. Rossbach ile Sedan, Metz'i unutmayan Fransız eâzımı Fransız Milleti'nin hâb-ı gafletten uyandırmakla silâh-ı hamîyyete sarılan Fransızlar Cihan Harbi'nde umulmadık yararlıklar gösterdiler: Sükût etmek üzere bulunan Paris'i Marne Muhârebesi'nde bir darbe ile kurtardıkları gibi şiddet-i müdâfa'asıyla müştêhîr bir Verdun çıkardılar; nuhbe-i âmâl edinmiş buldukları Alsace ve Lorraine'i, Metz ile Strasbourg'u istirdâd ettikten, Almanlardan intikâm aldıktan başka ehl-i salîb muhârebâtından berî benimsedikleri Suriye kıt'a-i ma'mûre ve vesâsını yedlerine geçirdiler; Fas iklim-i cesîmini -Cezayir, Tunus- yutmak haline geldiler. Biz ise gayr-ı kâfi ve vesâit ile vakitsiz açılmış 1244-45 seferi-i elîminin müdhîş hezîmet ve zâyîâtından ibret ve intibâh dersleri almamış veya almakta pek batâet göstermiş, herhâlde mâzî felâketlerinden mes'ûd bir istikbâl çıkarmak için hiç çalışmamış veya pek geç ve pek gevşek davranmış, Selim Hân-ı Sâlis ve Mahmud Hân-ı Sâni devirlerindeki ilk teceddüdâtı Abdülmecid Hân devrinin Tanzîmât ve teşebbüsât-ı teceddüd-kârîsini hüsn-i niyyet ve fa'âliyet ile takîb edememiş bulunduğumuzdan felâketler, zâyîât yek-dîğeri tevâlî etmiştir.” (C. I, s. XXVII).

Ma'lûmât-ı Umûmiyye başlığı altında 1828-1829 Osmanlı-Rus Harbi'ne sebep olan olaylar ve kişiler üzerinde duran yazar, Yeniçeri Ocağı'nın lağvı ve Mora ile Balkanlar'daki ayaklanmalar hakkında ayrıntılı bilgiler sunmaktadır. Harbin başlamadan önce alt yapısını oluşturan etkenler uzun uzun anlatılarak, taraflar arasında harbe gerekçe oluşturan nedenler açıklanmıştır.

1. cilt genel olarak 1828-1829 Osmanlı-Rus-Harbi'nin Batı cephesinde, Rumeli ve Bulgaristan coğrafyasında geçen hadiseleri içermektedir. Ayrıca harp esnasında hem Osmanlı Devleti'nin hem de Rusya'nın askerî gücünün mukayesesi verilerek, her iki tarafın sefer planları ve önemli askerî karşılaşmalarının yaşandığı Varna, İbrail ve Silistre civarındaki çarpışmalar detaylı bir şekilde sunulmaktadır. Yazar, *Tekmile-i Sefer: 1244 Seferi'nin Hey'et-i Umûmiyyesi Hakkında Müellif-i Kitâbın Beyânât ve Mütâla'ât ve Münâkaşât-ı Husûsiyyesi* başlığı altında ise kendi kişisel görüşlerini belirtmek suretiyle harbe yol açan hadiseleri ve kişileri, 1828 Seferi'nde aktif rol oynamış olan başta Sultan II. Mahmud olmak üzere Tepedelenli Ali Paşa, Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa, Hüsrev Paşa, Firârî Ahmed Paşa, İşkodralı Mustafa Paşa, Benderli Selim Mehmed Paşa, Ömer Viryoni Paşa, Darendeli İzzet Mehmed Paşa, Sirozlu Yusuf Paşa, Arnabud Reşid Mehmed Paşa, Ağa Hüseyin Paşa, Esad Paşa, Aliş Paşa, Hacı Saib Efendi, Esad Efendi, Hüsnü Bey, Pertev ve Akif Efendiler, Sıdkızâde Necib Efendi ve İzzet Molla hakkında değerlendirmeler yapmaktadır (C. I, s. 234-392).

Yazar, 2. ciltte 1829 yılı olaylarını ele almış olup, 1828-1829 Osmanlı-Rus Harbi'nin Doğu cephesinde; özellikle de Erzurum, Kars, Ardahan, Batum, Ahıska ve çevresinin Rusların eline geçmesini aktarmaktadır. Söz konusu Doğu cephesinde Osmanlı Devleti'nin askerî yenilgileri ile neticelenen Kayınlı Meydan Muharebesi, Erzurum'un işgali, Bayburt Meydan Muharebeleri hakkında ayrıntılı veriler verilerek, harbin neticelenmesinin alt yapısının oluşturulmasıyla taraflar arasında yapılan Edirne Muâhedesi'nin şartları sebebiyle, Osmanlı heyetini eleştirmektedir.

2. cildin *Hâtîme-i Kitâb* başlığı altında ise dönemin önemli olaylarından Garp Ocakları'nın genel durumu ve Fransızların Cezayir'i istila etmeleri, İşkodralı Mustafa Paşa İsyanı, Pirlepe Muhârebesi, Sofya ve Niş Olayları, Bosna İhtilâli, Priştine Vak'ası, Yanya İhtilâli, Arnavutluk ıslahatları ele alınmıştır. İlaveten Anadolu'da Ankara, Kayseri, Zile

Olaylarının yanı sıra Aydın havalisinde meydana gelen Keloğlan İsyanı ve Tosya İhtilâli ele alınmıştır. Eserde, sefer esnasında meydana gelen olaylar silsilesinden Bağdat İsyanı ve isyan sırasında yaşanan çarpışmalar ve Kölemen Ocağı'nın susturulması, Bağdat Valisi Dâvud Paşa'nın isyanı neticesinde meydana gelen çarpışmalar, Sayda Vak'ası, Şam İhtilâli, Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın isyanı sonucunda oğlu İbrahim Paşa kumandasındaki Mısır Ordusu'nun Suriye ve Anadolu'ya yapmış olduğu sefer ve çarpışmalar hakkında ayrıntılı açıklamalar verilmektedir. Bölüm sonunda ise Mısır Meselesi'nin nihayete kavuşması açıklanmaktadır.

1. ciltte olduğu gibi 2. ciltte de yazarın kendi görüş ve fikirlerini paylaştığı *Tekmîle-i Sefer: 1245 Seferi'nin Hey'et-i Umûmiyyesi Hakkında Müellif-i Kitâbın Beyânât ve Mütâlâât ve Münâkaşât-ı Husûsiyyesi* başlığı yer almaktadır. Bu kısımda yine sefere vakitsiz girildiğini ve sefer esnasında Osmanlı Ordusu'ndaki yönetici kadrosunun hatalarına, küstürülen komutanlara dikkat çeken yazar, Edirne Muâhedesi için görevlendirilen heyetin yanlışlarını dile getirmektedir. Diploması bilmeyen insanların doğurmuş olduğu sonuçların Osmanlı tebaasına yüklediğini ve sefer sonunda ağır maddi tazminatın ödendiği ifade edilmiştir.

Yazar, 2. cildin sonuna ise *Tezyîlât* başlığı altında 1828-1829 Osmanlı-Rus Harbi'nin başlamasından evvel Osmanlı bürokrasisi arasındaki ihtilafları, harb aleyhinde yayımlanan muhtelif risaleleri ek olarak vermektedir. Bunlar; Keçecizâde İzzet Molla Lâyıhası, Haremeyn Müfettişi Keçecizâde İzzet Molla'nın harb aleyhindeki lâyihasına Akif Paşa tarafından yazılıp Reîsülküttâb Pertev Paşa tarafından düzeltmeler ve ilaveler yapılarak yayımlanan Lâyıha Reddiyesi'dir. Ardından harb öncesi Rusların Osmanlı topraklarına yapmış oldukları saldırılar ve tacizleri dünya kamuoyuna sunmak amacıyla hazırlanan beyanname sureti eklenmiştir. Ayrıca söz konusu ekler arasında Rusya'nın Tuna'yı geçtikten sonra Bulgaristan halkına hitaben dağıttığı ilan, yine seferin sonlarına doğru Rumeli halkının ileri gelenlerine Aydos'da Rus Ordusu Başkumandanı'nın tarafından verilen bildiri ve Eylül 1829'da Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanarak 1828-1829 Osmanlı-Rus Harbi'ne Edirne Muâhedesi'nin antlaşma hükümleri eklenmiştir. Yazar tarafından 1828-1829 Osmanlı-Rus Harbi sırasında önemli görülen olayları ve muharebelerin yaşandığı bir tarih cetveli verilerek, 2. cildin sonunda geniş ve açıklamalı bir bibliyografyaya yer verilmiştir.

Eser, Latin Alfabesi'ne çevrilirken umumiyetle Türk Tarih Kurumu'nun Tanzimat sonrası matbu metinler için yayınladığı "Çeviriyazı Metinlerde Uyulacak Esaslar"³ kılavuz kurallarına riayet edilerek hazırlanmış ve Kitabevi yayınları tarafından Ekim 2019'da iki cilt halinde yayımlanmıştır. Yayına hazırlayanların önsözde belirttiği üzere çeviriyazı metninde, yazarın dil ve anlatım biçimine sadık kalınmış ve herhangi bir müdahaleye gidilmemiştir. Sadece anlatım bozukluğuna sebep olacak yerlerde gerekli noktalama işaretleri eklenmiş ve yine orijinal metindeki baskı hataları, yazım yanlışları ve muhtelif düzeltmeler metin içinde yapılan işaretlemeler veya dipnottaki açıklamalar ile ifade edilmiştir.

Eserin içindekiler bölümü, bütünlük arz etmesi bakımından yayına hazırlayanlar tarafından yeniden oluşturulmuş ve her cildin sonuna metnin okunmasını kolaylaştırmak amacıyla ayrıntılı birer dizin eklenmiştir. Dizinin eklenmesi, araştırmacılar açısından ilgili kısımlara ulaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca kitabın orijinal metninde sıklıkla atıfta bulunulan fakat eserin yayımlanmasından (1926) iki yıl sonra, 1930'da ayrı olarak "*1244-1245 Türkiye-Rusya Seferi ve Edirne Muâhedesi Adlı Eserin Birinci ve İkinci Cildine Ait Krokilerin Listesi*" adıyla Büyük Erkân-ı Harbiyye Reîsliği bünyesinde Ankara'da neşr edilen kitapçık ise yayına hazırlanan metinde, 2. cildin sonuna yerleştirilmiş olup, ayrıca harita ve krokilerin çözünürlüklerini korumak adına CD ilavesiyle verilmiştir.

³ <https://www.ttk.gov.tr/makale-surec/makale-yayin-surec/> (Erişim: 15.12.2019).

Yayına hazırlanan eser, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde kaleme alınmasına rağmen dil ve anlatım biçimi bakımından kolayca anlaşılabilir kitap değildir. Arapça, Farsça terkiplerin metin içerisinde fazla kullanılması, bu eserden faydalanmak isteyen araştırmacıların sözlük yardımı ile okumasını gerekli kılmaktadır. Elbette ki bu durum aynı zamanda Osmanlı askerî kadrosunda yer alan bir subayın farklı dillere olan aşinalığını, kültürel birikimini ve entelektüel seviyesini de göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Zira eserde kullanılan kaynakların dillerine bakıldığında sadece Türkçe kaynaklara bağlı kalınmadığı ve diğer çağdaş devletlerin kaynaklarına da başvurulması modern askerî tarihçiliğimiz açısından son derece önemli bir husustur.

Netice itibariyle iki ciltten oluşan ve Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyıldaki önemli kırılma noktalarını ele alan eserin Latin Alfabesi'ne aktarılarak yeniden yayımlanıp, araştırmacıların hizmetine sunulması önemli bir ihtiyacı karşılamaktadır.